LEGAL TRANSLATION WITHIN THE EUROPEAN UNION: CURRENT STAKES AND CHALLENGES

Diana-Domnica Dănișor

Assoc. Prof., PhD, University of Craiova

Abstract: It has been rightly noted that the language of Europe is translation. The translation of legal texts has a long history, signposted since Greco-Latin antiquity. Language is the common denominator, with its ambiguities, gaps and limitations related to the nature of the human spirit. Hence the inherent difficulty of the translator who has to grasp the meaning of the source text (in its finest nuances) and render it in an equivalent manner in the translated text. In legal translation, the text approach oscillates between literal translation and free translation, between fidelity and freedom, between the fidelity of the letter and the fidelity of the spirit, between source language-oriented translation and target language-oriented translation. EU translators guarantee access to documents in all official languages, for all must be able understand these documents, to follow the whole legislative process and to address the institutions in their own language. Translators are those who build bridges between language communities. Despite theoretical difficulties, translation is an effective communication tool which enables citizens, in a globalized world, to communicate and participate in building a common future, without having to give up their own language which is an integral part of their identity.

Keywords: legal translation, European Union, communication, language, identity

Introducere

Cunoscând o lungă istorie, activitatea de traducere aplicată textelor juridice are un viitor la fel de promiţător în contextual actual al modializării „în care dreptul joacă şi este chemat să joace un rol major”[1]. Multilingvismul instituţional al Uniunii Europene şi egalitatea limbilor oficiale asigură o „legătură profundă şi directă cu cetăţenii europeni”, adresându-se

[1]Gémar J.-C., Les enjeux de la traduction juridique, principes et nuances, în Traduction de textes juridiques: problèmes et méthodes, Equivalences 98, Séminaire ASTTI du 25.9.1998, p. 7. http://www.tradulex.com/Bern1998/Gemar.pdf

BDD-V2017 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:45:48 UTC)

cetăţenilor şi administraţiilor esenţialmente monolingve, pentru efectivitatea dreptului european. Ordinele juridice, politice şi culturale naţionale interacţionează între ele, limbile oficiale şi de lucru ale Uniunii Europene fiind interfaţa ordinii juridice şi politice europene în construcţie. Între nivelul european şi sistemele juridice şi culturale naţionale se produce o fricţiune interculturală, multilingvismul contribuind la căutarea unui punct median de rezolvare a conflictelor prin terţi exteriori.[2]

Mizele traducerii juridice în sânul Uniunii Europene

Se poate vorbi de uniformitatea dreptului european prin echivalenţa limbilor, scop ultim al traducerilor. Dreptul european înscrie identităţile culturale şi lingvistice în procesul de construcţie a unei ordini politice comune prin asigurarea tratamentului egal al limbilor, al cetăţenilor şi al statelor membre.[3] Ca mediator intercultural al Uniunii Europene rolul traducerii este acela de a „asuma o puternică funcţie de mediere: atât interlingvistică, între limbile oficiale, cât şi intralingvistică, în fiecare din limbile oficiale care sunt suportul unui dublu context juridic şi cultural, european şi naţional.

Trebuie să se ţină mai întâi cont de faptul că textele de drept comunitar sunt redactate în mai multe limbi şi că diferitele versiuni lingvistice sunt autentice; o interpretare a unei dispoziţii de drept comunitar implică astfel o comparaţie a versiunilor lingvistice. Apoi, trebuie notat că, chiar în caz de concordanţă exactă a versiunilor lingvistice, dreptul comunitar utilizează o terminologie care îi este proprie. De altfel, se cuvine să subliniem că noţiunile juridice nu au cu necesitate acelaşi conţinut în drept comunitar şi în diferitele drepturi naţionale. [4]

Este motivul pentru care traducerea face parte integrantă din munca juridică şi legislativă.[5] Instituţiile europene au început să funcţioneze cu 4 limbi, în 1958, pentru ca în prezent numărul limbilor oficiale ale Uniunii Europene să se ridice la 24. Ca organizaţie democratică, Uniunea europeană trebuie să comunice cu cetăţenii săi în propria lor limbă. La fel stau lucrurile şi cu guvernele şi serviciile publice naţionale, întreprinderile şi ale organisme din sânul Uniunii Europene. Europenii au dreptul să ştie ce decizii sunt luate în numele lor

[2] Mayer C.-H., Bonnes Ch.-M., Interkulturelle Mediation und Konfliktbearbeitung. Bausteine deutsch-afrikanischer Wirklichkeiten, Stuttgart, Waxmann Verlag, 2004, p. 13.
[3] Vezi Ost F., Traduire, Défense et illustration du multilinguisme, Paris, Fayard, 2009, pp. 258 şi urm., asupra parabolei talentelor şi a valorii adăugate a traducerii ca proces.

[4] Affaire 283/81, CILFIT, punctele 18-19.
[5] M. Cornu, M. Moreau (dir.), Traduction du droit et droit de la traduction, Paris, Dalloz, 2011.

BDD-V2017 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:45:48 UTC)

pentru a contribui activ la acestea. Pentru [6]legitimitatea democratică a Uniunii Europene exigenţa fundamentală este aceea de a-i da fiecărui intervenient posibilitatea de a se exprima şi de a consulta un document în limba sa. Traducătorii Uniunii Europene garantează accesibilitatea la documente în toate limbile oficiale, instituţiile europene adoptând legi direct aplicabile fiecărui cetăţean, De aceea, toţi trebuie să fie capabili să înţeleagă aceste documente, să urmărească ansamblul procesului legislativ şi să se adreseze instituţiilor în propria lor limbă.

Redactarea textelor este centrată pe un text original (în engleză) care este supus unor revizuiri retroactive (în caz că celelalte versiuni dezvăluie erori sau ambiguităţi). În spaţiul european[7], armonia rezultă din confruntarea structurată a sistemelor şi a condiţiilor istorico-culturale diferite, norma, pentru a fi europeană şi a scăpa particularităţii, trece prin proba limbii constituită de traducere.[8] Urmează faza dialogului cooperativ[9], odată cu examinarea propunerii legislative realizată de Parlament şi de Consiliu. În această fază se pot opera amendamente în mai multe limbi, experţii naţionali putând face observaţii lingvistice şi terminologice. Înainte de adoptarea formală a textului, administraţiile naţionale au posibilitatea să transmită punctele lor de vedere, revizuirea juridică (ce are drept obiectiv să amelioreze calitatea textului în limba de redactare, veghind la corecţia juridică şi la coerenţa terminologică, prin reconcilierea versiunilor cu originalul) în sânul Consiliului intervenind după acordul politic. În Parlament, raportul comisiei parlamentare este adoptat în limbile oficiale, după revizuirea de către juriştii-lingvişti (aceştia examinează, pe lângă amendamentele aduse propunerii iniţiale, şi versiunea consolidată). Este dificil să se distingă în cadrul acestei munci colective şi pluridisciplinare confluenţa între ordinele juridice naţionale (ce ţine de traducerea între limbi diferite şi de amendarea, reformularea, recitirea şi revizuirea textelor). Contaminarea reciprocă a limbilor explică crearea unui serviciu ce se ocupă cu Calitatea lingvistică, adică cu revizuirea, la cerere, a originalelor redactate de locutori a căror limbă maternă nu este engleza.

[6] Traduire et interpréter pour l'Europe, http://ec.europa.eu/dgs/translation/publications/brochures/interpreting_translating_europe_fr.pdf
[7] Ost F., Conclusions, în A. Bailleux et al. (dir.), Traduction et droits européens: enjeux d'une rencontre, actes du Colloque (Bruxelles, 19-20 février 2009), Bruxelles, Publications des Facultés universitaires Saint-Louis, p. 7.
[8]Catherine Vieilledent-Monfort, L'Union européenne comme médiatrice interculturelle : le multilinguisme, http://www.langue-francaise.org/Bruxelles/annonce_2013_06_vieilledentt.pdf

[9] Ost F., Conclusions, în A. Bailleux et al. (dir.), Traduction et droits européens: enjeux d'une rencontre, actes du Colloque (Bruxelles, 19-20 février 2009), Bruxelles, Publications des Facultés universitaires Saint-Louis, p. 7.

BDD-V2017 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:45:48 UTC)

Limbile Europei vehiculează sisteme culturale şi juridice ce nu sunt subtituibile unul altuia. Traducerea se situează în spaţiul echivalenţei fără identitate.[10] Ambiguitatea poate rezulta din negocierile de la nivelul politic, făcând parte din tehnicile legislative ce permit depăşirea lipsei acordului complet. Această situaţie este descrisă de Ghidul practic comun[11] la punctul 1.3. în următorii termini: „Dispoziţiilor cărora le lipseşte claritatea pot face obiectul unei interpretări restrictive realizată de judecătorul comunitar. Rezultatul va fi, în acest caz, invers aceluia vizat de introducerea în text a unei « imprecizii artistice » considerată a rezolva problemele de negociere a normei”[12].

Multilingvismul, provocare lansată traducerii

Traducerea a participat considerabil la fixarea, apoi la difuzarea patrimoniului istoric, cultural şi ştiinţific al umanităţii: corolar al plurilingvismului, ea constituie instrumentul de comunicare transdisciplinar al trecutului, al prezentului şi al viitorului care respectă cel mai bine culturile lumii conservându-le identitatea. Într-un eseu cu rezonanţe politice, François Ost militează pentru diversitatea limbilor şi pentru ireductibilitatea lor. „Traducerea are mai întâi loc în interiorul unei limbi, şi trebuie să se elibereze de mitul limbii unice.”[13]

Traducerea este una dintre marile provocări culturale şi societale ale unei lumi globalizate. Mediterana, Europa, lumea, s-au construit pe această practică paradoxală a lui a spune „aproape” acelaşi lucru[14] şi a inventa, în trecere, la confluenţa cunoaşterii şi a limbilor în transformare. Diversitatea limbilor apare adesea ca ultimă frontieră, obstacol în calea emergenţei unei societăţi şi a unui spaţiu comun de expresie politică. Din obstacol, traducerea devine matricea unei cetăţenii a secolului 21, căci, după cum spunea Umberto Eco, „Limba Europei este traducerea”. Filosoful Barbara Cassin susţine într-un articol că „Limba Europei nu este o limbă, ci un schimb de limbi care sunt surprinse una de alta, Trebuie să vorbeşti cel puţin două limbi pentru a o vorbi pe a ta şi a înţelege că ai una: « diversitatea cultural » înţeleasă în acest fel ne dă un motiv politic de a spera”[15].

Problema traducerii rezultă chiar din multitudinea limbilor Uniunii Europene: deoarece nu este unificată lingvistic, traducerea textelor juridice este o necesitate. Această

[10] Ricoeur P., Sur la traduction, Paris, Bayard, 2004.
[11] Guide pratique commun du Parlement européen et du Conseil et de la Commission à l’intention des personnes qui contribuent à la redaction des textes législatifs au sein des institutions communautaires, http://eur-lex.europa.eu/techleg/index.html?locale=fr
[12] Vezi hotărârea în cauza C-6/98.
[13] Ost F., Traduire. Défense et illustration du multilinguisme, Fayard « Ouvertures », 2009.
[14] Eco U., Dire presque la même chose. Expériences de traduction (traducere din italiană realizată de Myriam Bouzaher), Grasset, 2003.
[15] Cassin B., Le Monde 2, 14 ianuarie 2006, p.63.

BDD-V2017 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:45:48 UTC)

diversitate lingvistică nu este efectul hazardului, ci corespunde unei diversităţi culturale riguros corelative: fiecare limbă trimite la o cultură căreia-o conferă un sistem de semne prin care se exprimă, prin care semnifică lumea.

Dacă am fonda studierea fenomenului traducerii doar pe stricta analiză lingvistică, ar trebui să concluzionăm că este imposibil să traduci, fiecare limbă organizându-şi propria repartizare a câmpurilor semantice în mod diferit şi neputându-se face ca un cuvânt dat dintr-o limbă să coincidă cu corespondentul său dintr-o alta[16], oricare ar fi cuplul limbilor luate în consideraţie[17]. Se concluzionează asupra „imposibilităţii, pentru un semn dintr-o limbă [de a ocupa în sistemul semnelor] acelaşi loc pe care-l ocupă în a sa semnul prin care ne străduim să-l traducem[18]. Pentru Jakobson, din moment „ce se compară două limbi, se pune problema posibilităţii traducerii dintr-una în alta şi reciproc”[19]. Nida ne aminteşte că „chiar şi atunci când este vorba doar de o singură limbă comunicarea nu este niciodată absolută, căci două persoane nu înţeleg niciodată cuvintele de manieră identică. Cu atât mai mult nu trebuie să ne aşteptăm la o echivalenţă perfectă între două limbi”[20]. Pentru juristul Norbert Rouland, „variaţia culturală” caracterizează specia umană, căci „pentru a-şi crea propria identitate, omul produce diferenţă”[21].

Limba juridică, subgrup al limbilor de specialitate se caracterizează printr-un înalt grad de determinare şi interconexiuni culturale, istorice şi socio-politice, printr-o complexitate particulară (utilizează categorii abstracte), prin finalitatea informativă şi comunicativă asociată funcţiei precriptive (legislaţie) şi/sau performative (jurisprudenţă) a textelor legale, dincolo de sintaxa, semantica şi terminologia specifice, prin dezvoltarea (istorică) divergentă a sistemelor legale ce conduce la echivalenţa aproximativă a traducerilor juridice.[22] În consecinţă, în cazul traducerii juridice, abordarea textului oscilează între traducerea literală şi traducerea liberă, între fidelitate şi libertate, între fidelitate a literei şi fidelitate a

[16] Gemar J.-C., Les enjeux de la traduction juridique, principes et nuances, în Traduction de textes juridiques: problèmes et méthodes, Equivalences 98, Séminaire ASTTI du 25.9.1998. http://www.tradulex.com/Bern1998/Gemar.pdf
[17] Saussure, F. de (1916): Cours de linguistique générale. Paris, Ed. critique Tullio de Mauro. 1982), p. 161.
[18] Hagège C., L'homme de paroles, Paris, 1985, p. 47.
[19] Jakobson, R., The dominant, in Language in Literature, Cambridge (Massachusetts), Belknapp Press - Harvard University Press, 1987, p. 80.
[20] Nida E. A., Toward a Science of Translating, Leiden, 1964, p 4.
[21] Rouland N., Anthropologie juridique, Paris, 1991, p12.
[22] Villányi J., Les difficultés de la traduction juridique au sein de l'Union européenne, Parlement européen, 29.11.2013, http://termcoord.eu/wp-content/uploads/2013/12/Presentation-TraductionJuridiqueVillanyi20131129PE_modifiedFINAL.pdf

BDD-V2017 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:45:48 UTC)

spiritului, între traducerea orientată spre limba-sursă şi traducerea orientată spre limba-ţintă.

Concluzie:

Traducerea face posibilă ieşirea din alternativa între pluralitatea haotică şi mitul intercomprehensiunii prin unicitate lingvistică, deoarece o limbă unică sărăceşte spiritul: rectitudinea lingvistică este o cale mortală, dar şi haosul multilingv produce neînţelegeri, chiar imposibilităţi, euristice. Ca şi visul limbii unice, visul Codului unic, al Legii universale, sunt fantasmatice.

Dorinţa unei limbi unice, ca şi a unei legi unice, constituie utopii adesea concomitente. Traducerea devine mijloc de cunoaştere a propriei limbi, de ieşire din univoc şi de îmbogăţire. Căutarea unui limbaj universal, a unei limbi codate, purificate, pe de-a-ntregul logică este lipsită de sens, deoarece limbile nu se reduc doar la comunicarea de informaţii, ci vehiculează o cultură creând-o în acelaşi timp. Este motivul pentru care limbile trebuie menţinute vii, dezvoltând traducerea, căci în orice limbă, oamenii pot să regăsească spiritul, suflul, parfumul, urmele polilingvismului original[23].

BIBLIOGRAFIE:

Cassin B., Le Monde 2, 14 ianuarie 2006.

Eco U., Dire presque la même chose. Expériences de traduction (traducere din italiană realizată de Myriam Bouzaher), Grasset, 2003.

Eco U., La recherche de la langue parfaite dans la culture européenne, Seuil « Faire l'Europe », 1994.

Gemar J.-C., Les enjeux de la traduction juridique, principes et nuances, în Traduction de textes juridiques: problèmes et méthodes, Equivalences 98, Séminaire ASTTI du 25.9.1998.

Hagège C., L'homme de paroles, Paris, 1985.

Jakobson, R., The dominant, in Language in Literature, Cambridge (Massachusetts), Belknapp Press - Harvard University Press, 1987.

M. Cornu, M. Moreau (dir.), Traduction du droit et droit de la traduction, Paris, Dalloz, 2011.

[23] Eco U., La recherche de la langue parfaite dans la culture européenne, Seuil « Faire l'Europe », 1994.

BDD-V2017 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:45:48 UTC)

Mayer C.-H., Bonnes Ch.-M., Interkulturelle Mediation und Konfliktbearbeitung. Bausteine deutsch-afrikanischer Wirklichkeiten, Stuttgart, Waxmann Verlag, 2004.

Nida E. A., Toward a Science of Translating, Leiden, 1964.

Ost F., Conclusions, în A. Bailleux et al. (dir.), Traduction et droits européens: enjeux d'une rencontre, actes du Colloque (Bruxelles, 19-20 février 2009), Bruxelles, Publications des Facultés universitaires Saint-Louis.

Ost F., Conclusions, în A. Bailleux et al. (dir.), Traduction et droits européens: enjeux d'une rencontre, actes du Colloque (Bruxelles, 19-20 février 2009), Bruxelles, Publications des Facultés universitaires Saint-Louis.

Ost F., Traduire, Défense et illustration du multilinguisme, Paris, Fayard, 2009.

Ost F., Traduire. Défense et illustration du multilinguisme, Fayard « Ouvertures », 2009.

Ricoeur P., Sur la traduction, Paris, Bayard, 2004.

Rouland N., Anthropologie juridique, Paris, 1991.

Saussure, F. de (1916): Cours de linguistique générale. Paris, Ed. critique Tullio de Mauro. 1982

Vieilledent-Monfort C., L'Union européenne comme médiatrice interculturelle : le multilinguisme,http://www.langue-francaise.org/Bruxelles/annonce_2013_06_vieilledentt.pdf

Villányi J., Les difficultés de la traduction juridique au sein de l'Union européenne, Parlement européen, 29.11.2013, http://termcoord.eu/wp-content/uploads/2013/12/Presentation-TraductionJuridiqueVillanyi20131129PE_modifiedFINAL.pdf

BDD-V2017 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:45:48 UTC)